

Karolina Jäder¹
Katedra Ekonomiki Przedsiębiorstw Agrobiznesu
Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

Zmiany w handlu zagranicznym owocami i warzywami w Polsce w latach 2001-2010

Changes in Polish foreign trade in fruit and vegetables in 2001-2010

Synopsis. Celem opracowania było przedstawienie zmian w polskim handlu zagranicznym owocami i warzywami oraz ich przetworami w latach 2001-2010. Analizę oparto na danych wtórnych pochodzących z Centrum Analitycznego Administracji Celnej (CAAC) oraz Ministerstwa Finansów, a zamieszczonych w publikacjach "Rynek owoców i warzyw" Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej w Warszawie. Przy użyciu metod statystyki opisowej, takich jak średnia arytmetyczna oraz wskaźniki struktury, zbadano zmiany wartości eksportu i importu oraz obliczono saldo handlu zagranicznego. Przedstawiono również wartościową strukturę eksportu oraz importu, a także ich strukturę geograficzną. Stwierdzono, iż w latach 2001-2010 zwiększyła się znacząco wartość eksportu i importu owoców i warzyw oraz ich przetworów, na co wpływ miała głównie akcesja Polski do Unii Europejskiej. Przystąpienie Polski do Unii nie wpłynęło znacząco na zmiany w strukturze rzeczowej eksportu i importu, natomiast po roku 2004 nastąpiły istotne przeobrażenia w strukturze geograficznej, zarówno eksportu jak i importu owoców i warzyw. Największe znaczenie przez całe dziesięciolecie miały tu kraje UE-15, jednak w przypadku owoców i ich przetworów udział tych państw po akcesji wyraźnie zmalał, natomiast w przypadku produktów warzywnictwa, szczególnie w strukturze importu, zwiększył się.

Słowa kluczowe: eksport, import, owoce, przetwory owocowe, warzywa, przetwory warzywne.

Abstract. Aim of the study was to present changes in the Polish foreign trade in fruit, vegetables and their preserves in 2001-2010. The analysis was based on secondary data from the Analytical Centre of Customs Administration (CAAC) and the Ministry of Finance. Values of exports and imports as well as balances of foreign trade were calculated. The structure of exports and imports by kind and also their geographical origin and destination was presented. It was found that the value of exports and imports of fruit, vegetables and their preserves increased significantly in 2001-2010, which was mainly due to the Polish accession to the European Union. This accession did not produce significant and substantial changes in the structure of exports and imports, but significant changes in the geographical structure of both exports and imports of fruit and vegetables took place after 2004.

Key words: exports, imports, fruit, fruit preserves, vegetables, vegetable preserves.

Wstęp

Polska jest znaczącym w Europie producentem owoców i warzyw świeżych oraz ich przetworów. Nasz kraj jest liderem w produkcji jabłek, wiśni oraz porzeczek, a z przetworów produkujemy największe ilości soku jabłkowego ze wszystkich państw europejskich [Dybus 2011]. Wśród krajów Unii Europejskiej Polska zajmuje pierwsze miejsce w produkcji kapusty i marchwi, a trzecie w produkcji cebuli i ogórków [Kaniszewski

¹ Dr inż., e-mail: jader@up.poznan.pl.

2007]. Na zaopatrzenie rynku wewnętrznego trafia około 75% produkcji owoców oraz 90% produkcji warzyw [Strategia... 2010]. Pozostała część przeznaczona jest na eksport, który szczególnie w przypadku owoców i ich przetworów ma duże znaczenie w skali Europy. Polska jest samowystarczalna w produkcji warzyw oraz owoców strefy umiarkowanej, jak również przetworów z tych produktów. Umiarkowany klimat wpływa jednak na to, iż produkcja ogrodnicza ma charakter sezonowy i ze względu na warunki klimatyczne krajowa produkcja musi być uzupełniana ofertą zagraniczną [Bugala 2007].

Celem opracowania było przedstawienie zmian jakie zaszły w polskim handlu zagranicznym owocami i warzywami w latach 2001-2010. Szczegółowo zbadano wartość eksportu i importu oraz obliczono saldo handlu zagranicznego. Przedstawiono strukturę rzeczową oraz geograficzną eksportu i importu owoców i warzyw oraz ich przetworów. Szczególną uwagę zwrócono na lata przed i po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej i oceniono wpływ tej akcesji na zmiany w handlu zagranicznym owoców i warzyw oraz ich przetworów. Materiał źródłowy do niniejszego opracowania stanowiły dane wtórne pochodzące z Centrum Analitycznego Administracji Celnej (CAAC) oraz Ministerstwa Finansów, a zamieszczone w publikacjach Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej w Warszawie pt. "Rynek owoców i warzyw" z lat 2002-2011.

Wartość eksportu i importu owoców i warzyw

W ostatnim dziesięcioleciu nastąpił znaczący wzrost wartości zarówno eksportu jak i importu owoców i ich przetworów (tabela 1).

W przypadku owoców świeżych wpływy uzyskiwane ze sprzedaży zagranicznej zwiększyły się o 276,8 mln euro, tj. o 313,5%. Najwyższy, blisko 60% przyrost wartości eksportowanych produktów z tej grupy odnotowano w roku 2004, co było ściśle związane ze wstąpieniem Polski w struktury Unii Europejskiej i zniesieniem ceł w imporcie z naszego kraju. W badanym okresie systematycznie wzrastał także eksport przetworów owocowych. Zmiany nie były jednak tu, w ujęciu względnym, tak duże jak w przypadku owoców świeżych, gdyż wartość sprzedaży tej grupy produktów zwiększyła się o nieco ponad 370 mln euro, tj. o 90%. Najwyższy wzrost, rzędu ponad 30%, odnotowany w 2006 roku był również następstwem akcesji Polski do Unii Europejskiej. W przeciwieństwie do owoców świeżych, których zagraniczna sprzedaż wzrastała systematycznie w całym dziesięcioleciu, poziom eksportu przetworów w ostatnich dwóch latach nieznacznie obniżył się.

W analizowanym okresie systematycznie zwiększała się również wartość sprowadzanych do Polski owoców i ich przetworów. Import owoców świeżych zwiększył się o 56,4%, natomiast dużo większy wzrost (rzędu 207,7%) odnotowano w grupie przetworów owocowych. Podobnie jak w przypadku eksportu zwiększenie ilości kupowanych produktów dotyczyło przede wszystkim lat poakcesyjnych.

Zmiany w imporcie i eksporcie spowodowały również zmiany w saldzie handlu zagranicznego. Ogólne saldo handlu owocami i ich przetworami w pierwszych dwóch latach analizy było ujemne, a w latach 2003-2004 osiągnęło wartości dodatnie, co związane było przede wszystkim ze zwiększeniem eksportu owoców świeżych. W kolejnych latach saldo zmniejszyło swą wartość i prawie w każdym roku, z wyjątkiem lat 2006 i 2009 przyjmowało wartości ujemne. Było to spowodowane wyraźnym zwiększeniem wartości importu, zwłaszcza owoców świeżych. Analizując oddzielnie saldo handlu zagranicznego

owoców świeżych oraz przetworów, zauważamy, że różnica między eksportem i importem pierwszej grupy w całym badanym okresie była ujemna, a w latach poakcesyjnych odnotowano stopniowy spadek jej wartości, na co wpływ miał wspomniany już wcześniej znaczący wzrost importu owoców świeżych. Saldo handlu zagranicznego przetworów owocowych było w całym dziesięcioleciu dodatnie i utrzymywało się na poziomie od 286 mln euro w pierwszym roku analizy do 607,7 mln euro w 2008. Tak wyraźny wzrost wartości salda spowodowany był zwiększeniem wpływów uzyskiwanych ze sprzedaży zagranicznej przetworów owocowych w pierwszych kilku latach po akcesji Polski do Unii Europejskiej. Ostatnie dwa analizowane lata przyniosły natomiast spadek dodatniego salda, co wiązało się z wyraźnym zmniejszeniem wartości eksportowanych produktów z tej grupy.

Tabela 1. Wartości w handlu zagranicznym owocami i ich przetworami, mln euro

Table 1. Values in foreign trade in fruit and fruit preserves, EUR million

Pozycja bilansu	Rok									
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekspert ogółem	512,1	618,0	694,4	737,2	822,6	992,8	1150,5	1302,6	1099,8	1159,4
Owoce świeże	88,3	114,0	133,9	210,1	226,8	213,2	293,1	331,5	365,6	365,1
Przetwory	423,8	504,0	560,5	527,1	595,8	779,6	870,7	971,1	734,2	794,3
Import ogółem	676,7	641,0	619,7	678,0	874,4	980,0	1231,9	1314,1	1041,7	1266,8
Owoce świeże	538,9	506,5	488,9	526,5	620,8	681,1	842,8	936,1	727,9	842,6
Przetwory	137,8	134,5	130,8	151,5	253,6	298,9	389,1	378,0	313,8	424,2
Saldo ogółem	-164,6	-23,0	74,7	59,2	-51,8	12,8	-81,4	-11,5	58,1	-107,4
Owoce świeże	-450,6	-392,5	-355,0	-316,4	-394,0	-467,9	-561,4	-628,7	-362,3	-477,5
Przetwory	286,0	369,5	429,7	375,6	342,2	480,7	493,5	607,7	420,4	370,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CAAC [Rynek... 2002-2011].

W latach 2001-2010 odnotowano również wzrost eksportu i importu drugiej analizowanej grupy produktów ogrodniczych, a mianowicie warzyw i ich przetworów (tabela 2). Zwiększenie wartości sprzedawanych zagranicę produktów związane było, podobnie jak w przypadku owoców, z faktem przystąpienia naszego kraju do Unii Europejskiej. Najwyższy wzrost eksportu nie dotyczył jednak lat poakcesyjnych, ale odnotowano go wcześniej, bo już od początku badanego dziesięciolecia. Było to wynikiem zniesienia już od 1 stycznia 2001 roku stawek celnych w eksporcie większości produktów ogrodnictwa do UE-15 [Nosecka 2005A]. W całym analizowanym okresie wartość sprzedaży warzyw i ich przetworów wzrosła odpowiednio o 365,9 mln euro oraz o 145,8%.

W badanym okresie wystąpił również systematyczny wzrost wartości importu produktów warzywnictwa. W grupie zarówno warzyw świeżych, jak i przetworów warzywnych, odnotowano podobne zwiększenie wartości kupowanych z zagranicy produktów, rzędu około 300%. Najwyższy wzrost importu nastąpił od roku 2006, co można powiązać z faktem przystąpienia Polski do Unii Europejskiej i zmianami w wysokości stawek celnych na sprowadzane do Polski warzywa. W przypadku większości warzyw (m.in. pomidory, ogórki, marchew) należących do grupy produktów uznanych za wrażliwe

nastąpiło zniesienie stawek celnych w imporcie z krajów rozszerzonej Unii Europejskiej oraz zastosowano niższe cła w imporcie z krajów trzecich [Nosecka 2005B].

Saldo handlu zagranicznego warzywami i ich przetworami prawie przez wszystkie analizowane lata przyjmowało wartości dodatnie. Wyjątek stanowił rok 2010, kiedy wydatki importowe przewyższyły nieznacznie wpływy uzyskiwane ze sprzedaży zagranicznej. Najwyższą wartość salda odnotowano w latach 2005-2006, co było głównie wynikiem wysokiego wzrostu eksportu warzyw świeżych. Import warzyw świeżych prawie w całym dziesięcioleciu wzrastał jednak szybciej niż eksport, czego następstwem było systematyczne zmniejszanie wartości salda, które przez wszystkie lata było ujemne. W przypadku przetworów warzywnych różnica między eksportem a importem w całym okresie była dodatnia i zwiększyła swoją wartość o blisko 100%.

Tabela 2. Wartości w handlu zagranicznym warzywami i ich przetworami, mln euro

Table 2. Values in foreign trade in vegetables and their preserves, EUR million

Pozycja bilansu	Rok									
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ekspert ogółem	184,7	203,1	257,8	296,0	344,6	385,9	472,5	547,5	476,5	548,2
Warzywa świeże	42,8	52,5	85,1	97,1	131,8	145,5	194,9	221,0	167,4	199,4
Przetwory warzywne	141,9	150,6	172,7	198,9	212,8	240,4	277,6	326,5	309,1	348,8
Import ogółem	178,6	169,3	148,1	182,3	217,4	259,4	363,2	459,0	430,9	559,9
Warzywa świeże	108,3	102,8	87,3	114,0	133,1	169,0	228,5	294,4	262,2	352,2
Przetwory warzywne	70,3	66,5	60,8	68,3	84,3	90,4	134,7	164,6	168,7	207,7
Saldo ogółem	6,1	33,8	109,7	113,7	127,2	126,5	109,3	88,5	45,6	-11,7
Warzywa świeże	-65,5	-50,3	-2,2	-16,9	-2,0	-23,5	-33,6	-73,4	-94,8	-152,8
Przetwory warzywne	71,6	84,1	111,9	130,6	128,5	150,0	142,9	161,9	140,4	141,1

Źródło: jak w tabeli 1.

Struktura eksportu oraz importu owoców i warzyw

W ramach analizy handlu zagranicznego produktów ogrodnictwa określono także wartościową strukturę eksportu oraz importu owoców i warzyw. Dla zobrazowania zmian, jakie zaszły w ostatnim dziesięcioleciu, badany okres podzielono na trzy podokresy: lata 2001-2003 przed przystąpieniem Polski do Unii, lata 2004-2006 czyli rok integracji oraz dwa lata poakcesyjne i lata 2007-2010.

W strukturze eksportu owoców świeżych we wszystkich latach dominowały jabłka, których udział wynosił średnio 45% i utrzymywał się na wyrównanym poziomie, zwiększając swą wartość jedynie w ostatnim podokresie do blisko 50% (tabela 3). Pomimo że udział jabłek nie zmienił się znacząco, wpływy z ich sprzedaży zagranicznej systematycznie wzrastały. Wpływ na to miał m.in. duży wzrost wartości reeksportu owoców południowych w latach poakcesyjnych. Jego udział zwiększył się o 13 pp., z poziomu 9,2 do 22,2%. Z pozostałych owoców na uwagę zasługują jeszcze dwa gatunki, maliny oraz truskawki. Sprzedaż pierwszego z nich stanowiła średnio 10,5% całego eksportu i charakteryzowała się tendencją rosnącą. Truskawki stanowiły natomiast blisko

7% wartości eksportowanych owoców świeżych, jednak zarówno znaczenie ich udziału w strukturze jak i wartość ich eksportu systematycznie malała.

Tabela 3. Struktura wartościowa eksportu owoców i ich przetworów, %

Table 3. Structure of exports of fruit and fruit preserves, %

Towar	Lata		
	2001-2003	2004-2006	2007-2010
Owoce świeże			
Jabłka	42,4	42,8	49,5
Truskawki	9,4	7,0	4,4
Porzeczki czarne	9,1	1,0	0,9
Porzeczki kolorowe i agrest	1,4	0,4	0,4
Maliny	15,7	6,8	8,9
Wiśnie i czereśnie	4,6	4,9	3,6
Śliwki	2,2	2,1	2,1
Gruszki	-	0,6	1,8
Owoce południowe reeksport	9,2	28,0	22,2
Pozostałe owoce	6,0	6,5	6,2
Przetwory owocowe			
Soki zagęszczone i pitne oraz napoje	42,3	49,2	44,5
Mrożonki	47,5	37,4	38,7
Susze	1,4	1,3	1,4
Dżemy, marmolady, przeciery	5,8	5,0	5,5
Przetwory w puszkach	2,9	7,0	9,8
Owoce tymczasowo zakonserwowane	0,2	0,1	0,1

Źródło: jak w tabeli 1.

Tabela 4. Struktura wartościowa importu owoców i ich przetworów, %

Table 4. Structure of imports of fruit and fruit preserves, %

Towar	Lata		
	2001-2003	2004-2006	2007-2010
Owoce świeże			
Banany	21,8	19,7	17,8
Pomarańcze	11,8	8,0	7,9
Cytryny	11,0	8,9	9,0
Grejpfruty	3,5	3,0	3,0
Mandarynki	14,0	13,0	13,2
Winogrona	14,4	15,6	15,1
Brzoskwinie	2,6	3,3	3,5
Kiwi	3,4	3,3	3,0
Nektarynki	2,0	3,9	4,8
Arbuzy	3,7	3,2	3,0
Jabłka	1,4	1,2	2,8
Gruszki	0,3	1,2	1,9
Orzechy	6,0	10,6	8,7
Pozostałe owoce	4,0	5,0	6,2
Przetwory owocowe			
Soki	45,7	38,8	35,0
Mrożonki	10,5	13,2	12,2
Susze	6,1	7,2	12,4
Dżemy powidł a i przeciery	2,8	3,5	3,6
Przetwory puszkowe	34,6	37,1	36,3
Pozostałe przetwory	0,3	0,3	0,4

Źródło: jak w tabeli 1.

W strukturze eksportu przetworów owocowych dominowały dwie grupy produktów: soki zagęszczone i pitne oraz napoje a także mrożonki, stanowiąc odpowiednio 45,3% i 41,2% jego wartości. W poszczególnych okresach następowało zwiększenie wartości ich sprzedaży zagranicznej. Udział soków w strukturze eksportu utrzymywał się na wyrównanym poziomie i charakteryzował się niewielkim wzrostem, natomiast odsetek wartości wywozonych z Polski mrożonek zmniejszył się na przestrzeni 10 lat o blisko 9 pp. Przyczyny tego można upatrywać m.in. we wzroście znaczenia eksportu przetworów w puszkach, które zwiększyły swój udział o 6,9 pp. Wśród soków największe wpływy uzyskiwano ze sprzedaży soku jabłkowego, która stanowiła średnio ponad 60% wartości sprzedawanych zagranicę produktów z tej grupy. Pomimo wyraźnego wzrostu wartości eksportu tego soku jego udział w sprzedaży soków jednak zmalał z poziomu 68,6% w pierwszym podokresie do 51,3% w latach 2007-2010. Tendencja ta wskazuje przede wszystkim na rozszerzenie oferty eksportowanych soków.

Tabela 5. Struktura wartościowa eksportu warzyw i ich przetworów, %

Table 5. Structure of exports of vegetables and their preserves, %

Towar	Lata		
	2001-2003	2004-2006	2007-2010
Warzywa świeże			
Cebula	38,6	28,9	22,6
Kapusta biała i czerwona	7,2	5,0	6,3
Ogórki	7,7	7,3	4,3
Marchew	2,1	2,0	2,9
Kalafior	3,3	3,5	5,2
Pomidory	17,6	28,8	32,3
Buraki i inne korzeniowe	10,4	2,3	2,5
Papryka	1,3	4,0	4,2
Pozostałe	11,8	18,3	20,0
Przetwory			
Mrożonki	68,1	62,5	54,6
Mrożone przetwory gotowe	0,8	1,9	3,2
Susze	11,5	11,2	10,3
Marynaty	9,1	9,4	9,8
Kwaszona kapusta	2,1	1,8	1,6
Konserwy	5,9	8,2	10,4
Warzywa tymczasowo zakonserwowane	0,7	0,4	0,7
Ketchup, sosy pomidorowe i koncentrat pomidorowy	1,9	4,5	9,4

Źródło: jak w tabeli 1.

Struktura importu owoców świeżych była bardziej zróżnicowana niż struktura eksportu, a gatunkiem, który miał najwyższy, prawie 20% udział wartościowy, były banany (tabela 4). Dalsze miejsca zajęły winogrona i mandarynki, stanowiące 15% oraz 13,4% wartości ogółu. Dość duże znaczenie miały też inne owoce cytrusowe, głównie pomarańcze i cytryny, których średni udział w wartości importu oscylował w granicach 10%. W przypadku prawie wszystkich w/w gatunków zanotowano jednak spadek wartości ich importu oraz udziału w strukturze. Wzrost nastąpił natomiast w przypadku innych owoców, pochodzących ze strefy umiarkowanej, takich jak min. jabłka, gruszki, orzechy czy owoce z grupy pozostałe. W strukturze importu przetworów owocowych największy udział miały

dwie grupy: soki zagęszczone i pitne oraz przetwory puszkowe. Udział przetworów puszkowych utrzymywał się na wyrównanym poziomie, a wartość ich zakupu wzrosła prawie trzykrotnie. W przypadku soków udział w wartości importu zmniejszył się o ponad 10 pp., a największe znaczenie miał import soku pomarańczowego, którego udział w wartości zakupu soków wynosił średnio ponad 46%, jednak w analizowanym okresie zmalał z 52,1% do 39,1%.

Największe wpływy w eksporcie warzyw świeżych uzyskiwano ze sprzedaży cebuli oraz pomidorów (tabela 5). Średni jej udział w tym eksporcie wyniósł nieco ponad 30%, jednak w analizowanych latach zmniejszył swoją wartość. Największy spadek, rzędu prawie 10 pp., odnotowano w drugim wydzielonym podokresie. Zmniejszenie znaczenia cebuli w strukturze było spowodowane głównie zwiększeniem eksportu pomidorów, które w latach poakcesyjnych zwiększyły swój udział o blisko 15 pp.

Zdecydowanym liderem w strukturze eksportu przetworów warzywnych były mrożonki. Ich średni udział w strukturze wyniósł ponad 61%, jednak w miarę upływu lat systematycznie zmniejszały swoją wielkość. Kolejne miejsca zajmowały susze oraz marynaty, w tym głównie ogórki konserwowe, z odsetkiem wynoszącym średnio odpowiednio 11% i 9,5%. Największy wzrost znaczenia w strukturze eksportu przetworów warzywnych odnotowano w przypadku przetworów pomidorowych, wpływy z eksportu których zwiększyły się prawie dziewięciokrotnie.

Tabela 6. Struktura wartościowa importu warzyw i ich przetworów, %

Table 6. Structure of imports of vegetables and their preserves, %

Towar	Lata		
	2001-2003	2004-2006	2007-2010
Warzywa świeże			
Cebula	3,8	3,7	5,3
Kapusta biała i czerwona	0,5	0,4	1,0
Ogórki	7,1	9,2	11,0
Marchew	2,9	3,9	3,8
Pomidory	37,1	38,1	36,2
Papryka	30,0	20,4	16,7
Czosnek	4,8	4,9	2,8
Kalafior	1,8	2,8	3,6
Sałata	4,0	3,5	5,0
Chrzan	1,1	1,3	0,9
Pory i inne cebulowe	2,0	2,1	1,6
Pozostałe	4,9	9,6	12,1
Przetwory			
Mrożonki	12,1	19,2	19,2
Susze	17,7	15,7	15,5
Marynaty	7,1	7,0	7,9
Warzywa tymczasowo zakonserwowane	1,5	1,6	1,0
Przetwory pomidorowe	34,6	25,4	31,8
Konserwy warzywne	26,9	31,1	24,6

Źródło: jak w tabeli 1.

Na wartość importu warzyw świeżych największy wpływ miał import dwóch gatunków, pomidorów i papryki, który średnio stanowił blisko 60% wartości sprowadzanych do Polski warzyw (tabela 6). Udział pomidorów w trzech wyodrębnionych podokresach był najwyższy, a wartość ich importu systematycznie wzrastała. W przypadku

papryki odnotowano również wzrost wartości zakupu, jednak jego udział w wartości sprowadzanych warzyw zmniejszył się. W strukturze importu warzyw świeżych godny podkreślenia jest też odsetek warzyw z grupy pozostałe, który w badanym dziesięcioleciu zwiększył się o 7,2 pp. Tendencja ta może świadczyć o zwiększaniu różnorodności nabywanych przez Polaków warzyw i wzroście zapotrzebowania na warzywa mniej znane.

Wśród sprowadzanych przetworów warzywnych pierwsze dwa miejsca zajmowały przetwory pomidorowe oraz konserwy warzywne. Należy podkreślić, że w strukturze importu przetworów warzywnych nie odnotowano większych zmian.

Struktura geograficzna eksportu i importu warzyw i owoców

W całym dziesięcioleciu najwyższe wpływy uzyskiwano ze sprzedaży zagranicznej owoców oraz ich przetworów do krajów UE-15, w tym głównie do Niemiec i Holandii (tabela 7). Ich średni udział w strukturze eksportu był bardzo wysoki i wyniósł 68%, jednak po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej znaczenie eksportu do krajów "starej" Wspólnoty widocznie zmalało, a ich odsetek w pierwszych trzech latach poakcesyjnych zmniejszył się. Po roku 2004 nastąpił natomiast stopniowy wzrost sprzedaży zagranicznej do nowych krajów członkowskich, w tym głównie do Czech i na Słowację oraz do Wspólnoty Niepodległych Państw, wśród których największe znaczenie miała Rosja. Eksport do WNP gwałtownie spadł w latach 2006-2008, co było wynikiem wprowadzenia przez Rosję w listopadzie 2005 roku zakazu importu z naszego kraju świeżych i suszonych produktów ogrodniczych. W roku 2006 udział Rosji zmniejszył się z poziomu 55 do 13%. Po zniesieniu embarga w 2008 roku odsetek eksportu do WNP wzrósł w roku 2009 do 26%, a w 2010 roku do rekordowego poziomu 28%. Po akcesji Polski do Unii zmalał również udział krajów pozostałych, do których średnio sprzedawano 5% polskich owoców oraz ich przetworów.

Tabela 7. Struktura geograficzna eksportu oraz importu owoców i ich przetworów, %

Table 7. Geographical distribution of exports and imports of fruit and fruit preserves, %

Grupa krajów	Rok									
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
	eksport									
UE-15	78	72	75	68	68	69	67	68	59	58
UE-12	7	8	9	11	11	15	14	15	11	11
WNP	9	11	11	16	16	11	15	13	26	28
Pozostałe	6	9	5	5	5	5	4	4	4	3
	import									
UE-15	51	50	50	50	43	45	47	51	51	48
UE-12	4	2	3	3	3	2	4	2	3	3
WNP	0	1	2	2	4	4	4	2	2	3
Pozostałe	45	47	45	45	50	49	45	45	44	46

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CAAC i MF [Rynek... 2002-2011].

W strukturze geograficznej importu dominowały dwie grupy krajów: kraje UE-15 oraz kraje pozostałe, których średni udział w latach 2001-2010 wyniósł odpowiednio 49% i 46%. Wśród krajów "starej" Wspólnoty najwięcej owoców i ich przetworów sprowadzano z Hiszpanii i Włoch, natomiast wśród krajów z grupy „pozostałe” największe znaczenie miały Ekwador, Turcja oraz Brazylia. Podobnie jak w przypadku eksportu wstąpienie

Polski w struktury Unii znacząco wpłynęło na zmiany w strukturze geograficznej importu. Po roku 2004 zmniejszył się udział krajów UE-15, a przede wszystkim Hiszpanii, w wartości przywozu, czego powodem było przede wszystkim obniżenie średnich cen w imporcie owoców. Import z krajów pozostałych utrzymywał się przez wszystkie lata na stabilnym poziomie, a w latach poakcesyjnych odnotowano nawet niewielki wzrost ich znaczenia, na co wpływ miało głównie zwiększenie wartości importu z Turcji. Przywóz owoców z krajów UE-12 oraz WNP miał marginalne znaczenie.

Podobnie jak w przypadku owoców największym odbiorcą zagranicznym produktów warzywnictwa były Niemcy i Holandia oraz pozostałe kraje "starej" Wspólnoty ze średnim udziałem 55% (tabela 8). Akcesja Polski do Unii nie wywołała dużych zmian w znaczeniu tych krajów w wartościowej strukturze eksportu. W latach poakcesyjnych obniżył się natomiast udział nowych krajów członkowskich, w tym Rumunii i Bułgarii². Ze średniego poziomu 26% w pierwszych trzech latach zmniejszył się on do 20% w okresie od roku 2004 do 2006. Po roku 2004 wzrósł natomiast udział w eksporcie udział WNP, w tym głównie Rosji. W latach 2001-2003 średni odsetek wpływów ze sprzedaży do tych krajów wyniósł 11%, natomiast w latach 2004-2010 osiągnął poziom rzędu ponad 17%. Dużo większe zmiany niż w strukturze geograficznej eksportu produktów warzywnictwa spowodowała akcesja Polski do Unii Europejskiej w strukturze ich importu. Po roku 2004 wyraźnie, bo o 11 pp., spowodowała zwiększył się udział krajów "starej" Wspólnoty. W całym dziesięcioleciu wzrastał także udział pozostałych państw, a największym dostawcą wśród tych krajów były Chiny. Systematycznie malało natomiast znaczenie nowych krajów członkowskich.

Tabela 8. Struktura geograficzna eksportu oraz importu warzyw i ich przetworów, %

Table 8. Geographical distribution of exports and imports of vegetables and their preserves, %

Grupa Krajów	Rok									
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
	eksport									
UE-15	56	55	53	55	54	56	57	54	55	53
UE-12	23	28	27	21	18	21	23	27	21	19
WNP	13	9	12	15	20	15	15	14	19	23
Pozostałe	8	8	8	9	8	8	5	5	5	5
	import									
UE-15	64	64	63	72	74	77	75	77	76	73
UE-12	27	25	25	15	11	10	10	10	9	8
WNP	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Pozostałe	9	11	12	13	15	13	14	13	15	19

Źródło: jak w tabeli 7.

Podsumowanie

W latach 2001-2010 zwiększyła się znacząco wartość eksportu i importu owoców i warzyw oraz ich przetworów. Wpływ na te zmiany miała przede wszystkim akcesja Polski do Unii Europejskiej i związane z nią regulacje ceł, a w przypadku eksportu także lepsze

² Rumunia i Bułgaria pomimo swojej akcesji w 2007 roku zostały zaliczone do krajów UE-12 w całym analizowanym okresie.

dostosowanie polskich produktów do wolnorynkowych wymogów jakościowych. Przystąpienie Polski do Unii nie wpłynęło znacząco na zmiany w strukturze rzeczowej eksportu i importu. W przypadku eksportu owoców świeżych godny podkreślenia jest tylko wzrost znaczenia w latach poakcesyjnych reeksportu owoców południowych. Z grupy przetworów owocowych zmniejszył się udział mrożonek, natomiast wzrosło znaczenie sprzedawanych zagranicę przetworów w puszkach. W strukturze importu owoców świeżych zmniejszyło się znaczenie najważniejszych owoców, czyli bananów oraz cytrusów, natomiast wzrósł udział jabłek, gruszek oraz owoców z grupy pozostałe. W latach poakcesyjnych w grupie warzyw świeżych spadło znaczenie cebuli, natomiast swój udział widocznie zwiększyły pomidory. Wśród przetworów warzywnych najbardziej wzrosło znaczenie przetworów pomidorowych. Zwiększenie znaczenia pomidorów odnotowano również w imporcie. Podobnie jak w przypadku owoców również tutaj wzrosło w imporcie znaczenie warzyw z grupy pozostałe, co świadczy m.in. o rozszerzaniu oferty rynkowej produktów ogrodniczych dostępnej polskim konsumentom. Po roku 2004 nastąpiły istotne zmiany w strukturze geograficznej, zarówno eksportu jak i importu, owoców i warzyw. Największe znaczenie przez całe dziesięciolecie miały tu kraje UE-15, jednak w przypadku owoców i ich przetworów udział tych państw po akcesji Polski do UE wyraźnie zmalał, natomiast w przypadku produktów warzywnictwa, szczególnie w strukturze importu, zwiększył się.

Literatura

- Bugała A. [2007]: Polski import po akcesji do Unii Europejskiej. *Owoce Warzywa Kwiaty* nr 7.
- Dybus J. [2011]: Branża soków zagęszczonych – jej sytuacja w Polsce oraz znaczenie w Unii Europejskiej. *Przemysł Fermentacyjny i Owocowo-Warzywny* nr 2, ss. 1-15.
- Kaniszewski S. [2007]: Produkcja warzyw w Polsce. Stan obecny i perspektywy. *Hasło Ogrodnicze* nr 4.
- Nosecka B. [2005A]: Handel zagraniczny owocami i warzywami. [W:] *Polska wieś w Europie*, IERiGŻ, Warszawa.
- Nosecka B. [2005B]: Import produktów rolno-spożywczych uznanych za wrażliwe. ***** nr 16, IERiGŻ, Warszawa.
- Rynek owoców i warzyw: Stan i perspektywy. [2002-2011]. Nr 21-39. IERiGŻ, Warszawa.
- Strategia krajowa dla zrównoważonych programów operacyjnych organizacji producentów owoców i warzyw w Polsce na lata 2010-2013. [2010]. *Dziennik Urzędowy Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi*.